

concert op maandag 8 april 2019

aanvang 20.15 uur

Theater Junushoff, Grote Zaal

Pianoduo Martijn en Stefan Blaak

Johannes Brahms
(1833-1897)

Variationen über ein Thema von Joseph Haydn opus 56b (1873)

Jeppe Moulijn
(*1972)

Sonate voor piano vierhandig (2018)

- . Toccata
- . Scherzo
- . Elegy

Camille Saint-Saëns
(1835-1921)

Caprice Héroïque opus 106 (1898)

PAUZE

Darius Milhaud
(1892-1974)

Scaramouche opus 165b (1937)

- . Vif
- . Modéré
- . Brasileira. Mouvement de Samba

Wim Stadius Muller
(*1930)

Uit Antillean Dances opus 4: Avila Beach (Waltz)

Robert Rojer
(*1939)

- . Barbulète (Waltz)
- . Shete di Novèmber (Waltz)

William Bolcom
(*1938)

Recuerdos (1991)

- . Choro
- . Paseo
- . Valse Venezolano

Het Pianoduo Martijn en Stefan Blaak behoort tot de top van pianoduo's van hun generatie. De cum laude afgestudeerde broers concernerden op vele podia in o.a. Nederland, Duitsland, België, Oostenrijk, Spanje, Italië, Frankrijk en de Verenigde Staten. Regelmatig zijn Martijn en Stefan Blaak te gast tijdens internationale festivals, zoals het Grachtenfestival Amsterdam, Le Festival international d'art lyrique d'Aix-en-Provence (Frankrijk), Green Lake Festival (Verenigde Staten), Sächsisches Mozartfest, Leipziger Klaviersommer (Duitsland) en 'La settimana d'arte di Cecina' (Italië). Het duo bracht werken van o.m. Chiel Meijering, Diderik Wagenaar, Francis Shaw en David Rowland in première. Er waren talloze radio en tv-uitzendingen door omroepen als NTR, AVRO, TROS, VPRO, Concertzender, Westdeutsche- en Bayerische Rundfunk, RAI, Radio Klara en Radio France. Tevens concerteerden zij in de beroemde serie 'Het Zondagochtendconcert' in het Amsterdamse Concertgebouw, dat tevens live werd uitgezonden voor Radio 4. Martijn en Stefan ontvingen 'De Voorziening', een beurs voor jonge excellerende musici. Mede in het kader hiervan studeerden zij bij Ton Hartsuiker. Op hun CD 'Stadium' speelt het pianoduo Martijn en Stefan Blaak werken voor twee piano's van o.a. Brahms en Debussy. Hun tweede CD 'Vesalius' bevat werken voor piano vierhandig van Ravel, Rachmaninov en Swerts.

toelichting

Brahms

Brahms schreef zijn *Haydn-varianties* aanvankelijk voor twee piano's en maakte daarna een orkestversie. De orkestversie wordt veel vaker uitgevoerd, maar haalt het qua populariteit niet bij Brahms' symfonieën. Het St. Antoni-koraal dat Brahms als thema gebruikte voor deze varianties hoorde hij door een blazersensemble spelen. Hoewel Haydn's naam boven de compositie stond, wordt de echtheid hiervan betwijfeld. Vaak werd er boven stukken de naam van een bekende componist gezet om de verkoop van de bladmuziek te verhogen. Mogelijk was de componist Ignaz Pleyer of is het een oud Oostenrijks pelgrimslied. Na het thema volgen acht varianties - vaak met contrapunt (Bach-invloeden) - en een coda. In het coda citeert Brahms wél een echt Haydn-fragment, namelijk uit zijn Kloksymfonie, nr. 101.

Moulijn

Jeppe Moulijn is een veelzijdig musicus en werkzaam als dirigent, componist en arrangeur. Zijn composities laten zich omschrijven als expressief, rijk aan instrumentale kleur, gedetailleerd en toegankelijk. In veel van zijn werken speelt de menselijke stem en poëzie een belangrijke rol. Jeppe studeerde compositie bij Diderik Wagenaar aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, kreeg instrumentatielessen van Louis Andriessen en muziektheorie van Theo Verbeij. Moulijns muziek bevat vele invloeden; oude polyfonie, laatromantiek, filmmuziek en de muziek van John Adams, Takemitsu, Adès, Britten. Moulijn omschrijft zichzelf graag als een 'intelligente romanticus'. Zijn Sonate voor piano vierhandig voor het pianoduo Martijn en Stefan Blaak is op 10 februari 2019 in Almelo in première gegaan. Het is een driedelig werk met uiteenlopende stilistische karakters. Zie ook de toelichting van Jeppe Moulijn zelf.

Saint-Saëns

"Ik produceer muziek zoals een appelboom appels produceert", aldus Saint-Saëns. Hij schreef zo'n vier uur aan pianomuziek (solo en duet), maar deze is vrij onbekend gebleven. Tegenwoordig is hij vooral bekend door de *Danse Macabre*, de Orgelsymfonie en het *Carnaval des Animaux*.

Saint-Saëns was een wonderkind en verwierf bij leven internationale faam, al bleef hij in Frankrijk zijn leven lang een buitenbeentje. Dat zijn piano-oeuvre zo onbekend is, heeft ongetwijfeld te maken met de moeilijkheid Saint-Saëns te categoriseren. Zijn muziek komt soms salonachtig over, echter zonder goedkoop te worden. Het zijn over het algemeen nogal korte stukken, die in een pianorecital eerder als toegift passen dan als zelfstandig onderdeel. Saint-Saëns weigerde pianosonates te schrijven omdat hij vond dat het genre door Beethoven al tot perfectie was gebracht.

Milhaud

Scaramouche uit 1937 is een van Milhauds bekendste werken. De naam is afkomstig van het Théâtre Scaramouche in Parijs dat gespecialiseerd was in kindervoorstellingen. Milhaud schreef hiervoor toneelmuziek bij *Le médecin volant*. Van de bekende pianiste Marguerite Long kreeg hij het verzoek om een stuk voor twee piano's te schrijven. Voor de suite *Scaramouche* hergebruikte Milhaud zijn eerdere toneelmuziek. Er komt bitonaliteit (twee toonsoorten door elkaar) in voor en het deel *Brazileira* - Milhaud bezocht in 1917-1918 Brazilië - met sambaritme is het populairst geworden. Het werk wordt vaak in bewerkingen gespeeld.

Status Muller

Wim Status Muller wordt wel de 'Curaçaose Chopin' genoemd. Vanaf zijn zevende krijgt hij pianoles van Jacobo Palm, de opa van de hierna genoemde componist Robert Rojer. Status Muller studeert in de jaren '50 piano en compositie aan de befaamde Julliard School of Music in New York, maar gaat werken als veiligheidsmanager voor de BVD (nu AIVD) in Nederland en wijdt zich pas na zijn pensioen, vanaf 1995, weer aan de muziek. Hij schreef meer dan 200 composities, veel voor piano, met invloeden van Caraïbische muziek en Chopin. Er zijn diverse cd's van hem verschenen en Status Muller is Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Rojer

Dr. Robert Anthony Rojer begon op zijn zesde met pianoles bij zijn grootvader, de Curaçaose musicus en componist Jacobo Palm. Hij werd groot gebracht met Curaçaose salonmuziek uit de 19^e en begin 20^e eeuw. Zijn moeder was violiste. Rojer ontwikkelde zich als kind al tot een talentvol pianist. Op zijn twaalfde kon hij al overtuigend Chopin spelen. Hij vervolgde zijn muziekopleiding in Nederland en ging ook geneeskunde studeren. Rojer keerde in 1968 terug naar Curaçao waar hij werkt als huisarts. Vanaf 1974 specialiseerde hij zich tot internist in Groningen waar hij in 1978 promoveert. Hij keerde daarna terug naar Curaçao waar hij een praktijk als internist startte. In 1999 werd hij hoogleraar Interne Geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Naast zijn succesvolle carrière als internist en hoogleraar interne geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen, vond hij weer tijd om op hoog niveau te musiceren.

Rojer componeerde zeven bijzondere danza's en twaalf Curaçaose walsen voor twee piano's. In 1988 verschenen ze op CD. Deze walsen werden in het Franse muziektijdschrift *Répertoire* door Annette Lauth 'absoluut origineel' genoemd. De recensente vermeldde ook de polyritmiek en de 'alom aanwezige' chromatiek. De harmonieën van Rojer noemde ze 'kleurrijk en glanzend'.

Bolcom

Deze Amerikaanse componist heeft geen connectie met de grote Nederlandse webshop, hoewel zijn bladmuziek er wel te bestellen is! Deze uit Seattle afkomstige componist won de Pulitzer Prize, een Grammy en was Composer of the Year 2007. William Bolcom componeerde *Recuerdos* ('herinneringen') in 14 dagen in 1991 toen hij afleiding zocht voor zijn opera *McTeague*. Hij schreef het werk in opdracht van de pianoduo-competitie in Miami. Bolcom liet zich in *Recuerdos* inspireren door Zuid-Amerikaanse muziek en de invloed hiervan op Noord-Amerikaanse muziek. Hij droeg de drie delen aan onderstaande componisten op:

- I. Choro, opgedragen aan de Braziliaanse componist Ernesto Nazareth
- II. Paseo, opgedragen aan Louis Moreau Gottschalk, een mengeling van Noord- en Zuid-Amerikaanse muziek in New Orleans en omstreken
- III. Valse Venezolano, opgedragen aan Ramón Delgado Palacios, een volksdans nauw verwant aan de Weense wals, maar dan uit Venezuela met af en toe een typerende 5/4-maatsoort.

De 20e eeuw (en mogelijk het begin van de 21e) is rijk aan werken voor 2 piano's, van Poulenc's *Dubbelconcert* tot Boulez' *Structures I*. Het repertoire voor 1 piano vierhandig bespeeld is echter een typisch 19e-eeuws genre. Het is waarschijnlijk ontstaan uit praktische noodzaak en door de rol die de piano in het 'huishouden' had, die een beetje vergelijkbaar was met de huidige stereo-installatie. Vele muzikkliefhebbers leerden het symfonische repertoire kennen door arrangementen voor piano vierhandig. De hoeveelheid modern repertoire voor 'vier handen' is echter zeer beperkt. Natuurlijk bieden 2 piano's de componist veel meer vrijheid, maar in de eerste plaats stimuleert niets zozeer de creativiteit als (zelf-opgelegde) beperkingen, en ten tweede zijn er elementen in het samenspel die slechts kunnen worden bereikt met 2 spelers op één instrument. En uiteraard zijn de praktische voordelen vandaag nog even geldig als in de 19e eeuw. Daarom was ik zeer gelukkig met de opdracht van Martijn en Stefan Blaak voor dit stuk. Ik hoop dat het zijn weg naar meerdere pianoduo's zal vinden.

Deze sonate is het eerste 'absolute' stuk muziek in mijn werk na een aantal vocale stukken. Ook de lichtelijk archaische titel 'sonate' is onkarakteristiek voor mij, maar lijkt mij zeer passend.

Het eerste deel *Toccata* begint in een optimistisch en energiek Es-groot. Rudimentaire overblijfselen van het traditionele sonate-allegro zijn terug te vinden in twee contrasterende ideeën maar er zijn ook repetitieve elementen die hun oorsprong vinden bij de minimalisten. Een zeer sterk gewijzigde 'reprise' leidt naar een plotselinge stop van de continue motoriek, die plaatsmaakt voor een Ravel/Jazz achtig koraal. dit gaat zonder onderbreking over in het *Scherzo*.

Dit *Scherzo* begint in e-mineur, maar het hoofdidee (een ritmische transformatie van het hoofdidee van het eerste deel) is in c-mineur/Es-majeur. Dit verbindt de drie delen van de sonate met elkaar, zoals we later zullen zien. Het *Scherzo* is flitsend en virtuoos, maar met een geheimzinnige ondertoon, en plotse percussieve uitbarstingen. Het middengedeelte is een 'preview' van het thema van het laatste deel (*Elegy*), doorbroken door dissonerende echo's van het hoofdidee van het *Scherzo*. Na een niet-aflatende opbouw van de percussieve elementen komt het Ravel/Jazz koraal uit het eerste deel terug dat nu de climax van het tweede deel vormt, met flitsend passagewerk van de 'primo'-speler. Het hoofdthema en ritme van het scherzo desintegreert daarna geleidelijk tot een fluisterend slot.

De finale, *Elegy*, heeft de vorm van 12 variaties op het thema. Dit thema moduleert naar de subdominant (een kwint lager) en zo verschijnt het thema in alle 12 toonsoorten van de kwintencirkel om uiteindelijk weer in e-mineur terug te keren. De term 'variaties' impliceert wellicht voortdurend wisselende tempi en karakters, maar dat is hier niet het geval: in plaats daarvan is er sprake van een zeer geleidelijke en onontkoombare opbouw naar een donderende climax in een zeer constant tempo. Er is een continue ritmische en contrapuntische verdichting met neo-Bach-achtige canons. Aan het slot klinken verstilde, verre echo's van het optimistische begin van de sonate, zodat Es-majeur en e-mineur tegelijk klinken. Dit maakt de elegische stemming van de finale nog bitterder. Hoewel ik twijfel om buitenmuzikale 'redenen' te geven voor deze bitterheid, is deze voor mij sterk verbonden met mijn grote zorgen over politieke en 'natuurlijke' catastrofes die ons binnen afzienbare tijd lijken te bedreigen.